

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

Затверджено на засіданні кафедри
банківської справи
Протокол №7 від 24.12.2015 р.

**Програма
навчальної дисципліни
"ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ"
для студентів усіх спеціальностей
усіх форм навчання**

Укладач: к.е.н., ст. викл. Максимова М.В.

Відповідальний за випуск
зав. каф., д.е.н., проф. Колодізев О.М.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

1. Вступ

У сучасних умовах платіжна система розглядається як компонент державної кредитно-фінансової системи та є спеціалізованим інструментом практично усіх економічних операцій, що відбуваються в ринковій економіці. При цьому, ефективна платіжна система полегшує учасникам ринків фінансових послуг активне управління ліквідними коштами, зменшує необхідність зберігання великих і часто різних за обсягом надлишкових резервів, прискорює швидкість обігу грошей та посилює вплив на стабільність фінансової системи. Зазначене й обумовлює необхідність вивчення навчальної дисципліни «Платіжні системи» з точки зору усіх учасників економічних відносин.

Метою викладання навчальної дисципліни «Платіжні системи» є формування у майбутніх магістрів професійних компетентностей щодо визначення особливостей і правил функціонування міжнародних і національних платіжних систем.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

вивчення умов функціонування і чинних стандартів платіжних систем провідних країн світу та України;

визначення основних учасників платіжних систем та їх функції;

засвоєння методів та технологічних особливостей реалізації розрахункових операцій в платіжних системах;

набуття вмінь оцінювати рівень і складність платіжної системи, зважаючи на безпеку платежів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є відносини, що виникають під час здійснення розрахунків між економічними суб'єктами.

Пререквізити: вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни, як: "Макроекономіка", "Мікроекономіка", "Економіка підприємства", "Менеджмент", "Маркетинг".

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

предмет, об'єкт та завдання дисципліни;

концепцію функціонування сучасних платіжних систем;

функції учасників платіжних систем;

критерії класифікації та види платіжних систем, їх зміст; сутність систем розрахунків на валовій та чистій основах;

сутність і основні види ризику в платіжних системах, методи управління ними;

технологічну інфраструктуру платіжних систем;

основні поняття інформаційної безпеки;

принципи реалізації політики безпеки і механізми захисту інформації;

сутність системи переказів грошових коштів і цінних паперів Федеральної резервної системи США;

сутність та механізми розрахунків у платіжних системах США, Великобританії та Швейцарії;

організацію роботи товариства міжнародних міжбанківських фінансових телекомунікацій SWIFT;

сутність системи автоматизованих розрахунків TARGET;

організацію платежів і методи захисту інформації у мережі Internet;

принципи організації розрахунків у системах масових електронних платежів;

сутність електронних безготівкових розрахунків в Україні;

сутність, принципи організації і правові основи системи електронних платежів (СЕП) НБУ; моделі обслуговування кореспондентського рахунку банку в СЕП; основні принципи бухгалтерської моделі СЕП;

напрямки розвитку платіжної системи України;

вміти:

моделювати платіжну систему країни, проводити аналіз стану та оцінку її ефективності;

проводити розрахунки за платіжними дорученнями, вимогами, чеками, акредитивами, векселями, інкасовими дорученнями;

формувати платіжні документи за міжнародними стандартами, проводити розрахунки в системі SWIFT;

розробляти механізми захисту інформації для дотримання необхідного рівня безпеки платіжної системи;

робити аналіз заходів щодо зниження ризиків в платіжних системах;

використовуючи особливості роботи СЕП НБУ;

оформляти угоди стосовно проведення міжбанківських розрахунків, приймати платіжні документи від клієнтів, отримувати бухгалтерські форми системи електронних платежів,

заповнювати електронні платіжні документи на рівні банків за допомогою системи "Операційний день банку";

визначати чисту позицію банку на кінець банківського дня; виконувати платежі в мережі Інтернет.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійною компетентністю, що наведена в табл. 1.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в таблиці 2.

Таблиця 1

Професійна компетентність, яка отримується студентами після вивчення навчальної дисципліни

Назва компетентності	Складові компетентності
2	3
Здійснювати дослідження та розробляти рекомендації щодо удосконалення функціонування платіжної системи	Вміти аналізувати принципи побудови платіжних систем
	Вміти проводити дослідження учасників платіжних систем
	Уміти досліджувати технології побудови платіжних систем
	Уміти проводити аналіз стану безпеки платіжних систем
Здійснювати дослідження зарубіжного досвіду організації платіжних систем та розроблення рекомендації щодо розвитку електронних розрахунків в Україні	Проводити порівняльний аналіз зарубіжних платіжних систем
	Вміти досліджувати специфіку, визначати переваги та недоліки в організації електронних міжбанківських розрахунків в Україні
	Уміти розуміти та досліджувати специфіку організації системи електронних платежів НБУ.
	Вміти досліджувати, виявляти переваги та недоліки системи масових електронних платежів та розробляти заходи щодо їх розбудови в Україні

Таблиця 2

**Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни
"Платіжні системи"
за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Пререквізити	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Загальна концепція платіжної системи					
Здійснювати аналіз принципів побудови платіжних систем	Розуміти сутність поняття платіжна система та їх класифікація; визначення мети, суб'єктів і об'єктів платіжних систем	Знання характеристик та умов функціонування платіжної системи; особливості її функціонування.	Вміння ідентифікувати та визначати особливості функціонування платіжних систем	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів платіжних систем; здатність формувати пропозиції щодо розвитку платіжних систем	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій
Тема 2. Учасники платіжних систем та їх функції					
Визначати учасників платіжних систем	Характеризувати особливості кожного з учасників платіжних систем	Знання переліку учасників платіжних систем, їх функціональні обов'язки в процесі здійснення безготівкових розрахунків	Аналізувати та визначати роль кожного учасника платіжних систем	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів платіжних систем; здатність формувати пропозиції щодо розвитку платіжних систем	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Технологічна інфраструктура платіжних систем					
Досліджувати технології побудови платіжних систем	Розуміти сутність поняття «технологія побудови платіжних систем»	Знання щодо особливостей програмного забезпечення платіжних систем, а також обміну інформацією між учасниками	Уміти проводити аналіз переваг та недоліків програмного та інформаційного забезпечення функціонування платіжних систем	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів платіжних систем; здатність формувати пропозиції щодо розвитку платіжних систем	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій
Тема 4. Безпека платіжних систем					
Аналізувати стан безпеки платіжних систем	Розуміти сутність поняття безпека та безпека платіжних систем	Знання основних складових безпеки платіжних систем	Здійснювати аналіз стану безпеки платіжних систем та розробляти заходи щодо уникнення загроз, які виникають в платіжних системах	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів платіжних систем; здатність формувати пропозиції щодо розвитку платіжних систем	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій
Тема 5. Зарубіжні платіжні системи					
Проводити порівняльний аналіз зарубіжних платіжних систем	Характеризувати складові зарубіжних платіжних систем	Знання характеристик та особливостей функціонування складових зарубіжних платіжних систем	Уміти проводити аналіз зарубіжних платіжних систем, визначати критерії ефективності їх роботи	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів зарубіжних платіжних систем; здатність формувати пропозиції щодо розвитку платіжних систем	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій

1	2	3	4	5	6
Тема 6. Електронні міжбанківські розрахунки в Україні					
Досліджувати специфіку, визначати переваги та недоліки в організації електронних міжбанківських розрахунків в Україні	Сутність поняття міжбанківські розрахунки	Знання історії виникнення, характеристик та особливостей організації електронних міжбанківських розрахунків	Уміти визначати переваги та недоліки в функціонуванні та організації електронних міжбанківських розрахунків в Україні	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів міжбанківських розрахунків; здатність формувати пропозиції щодо розвитку платіжних систем	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій
Тема 7. Система електронних платежів Національного банку України					
Розуміти та досліджувати специфіку організації системи електронних платежів НБУ	Особливості функціонування Національного банку України та сутність поняття системи електронних платежів НБУ	Знання специфіки функціонування НБУ в організації безготівкових розрахунків	Уміти визначати специфічні особливості організації СЕП НБУ	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів СЕП НБУ; здатність формувати пропозиції щодо розвитку платіжних систем	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій
Тема 8. Система масових електронних платежів та їх розбудова в Україні					
Досліджувати, виявляти переваги та недоліки системи масових електронних платежів та розробляти заходи щодо їх розбудови в Україні	Розуміти сутність поняття «система масових електронних платежів»	Знання основних етапів виникнення та розбудови системи масових електронних платежів в Україні	Уміти виявляти особливості функціонування системи масових електронних платежів; аналізувати переваги та недоліки її функціонування в Україні	Встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів системи масових електронних платежів; здатність формувати пропозиції щодо розвитку платіжних систем	Здатність до подальшого навчання, відповідальність за якість сформованих рекомендацій

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Теоретичні основи функціонування платіжної системи

Тема 1. Загальна концепція платіжної системи

1.1. Базові принципи функціонування платіжних систем

Зміст розроблених у Базелі принципів для системно важливих платіжних систем та обов'язків Центральних банків щодо їх застосування. Поняття клірингу, реконсиляції та клірингової вимоги. Необхідні елементи функціонування ефективної платіжної системи.

1.2. Види платіжних інструментів

Класифікація та основні форми платіжних інструментів, їх сутність та механізм застосування. Безготівкові платіжні документи. Дебетові та кредитові перекази. Види пластикових карток за призначенням, функціональними і технічними характеристиками.

1.3. Класифікація платіжних систем

Загальна схема класифікації платіжних систем. Способи організації міжбанківських розрахунків. Розвиток внутрішньобанківської платіжної системи. Функції системи «Клієнт-банк». Призначення систем масових електронних платежів. Переваги та недоліки пакетного та інтерактивного механізмів обробки платежів. Моделі та основні характеристики систем переказу великих сум платежів.

Тема 2. Учасники платіжних систем та їх функції

1.1. Первинні користувачі платіжної системи

Розрахунки фізичних та юридичних осіб, що не є банками й одночасно виступають як суб'єкти платежів. Критерії вибору платіжних інструментів та посередників в платіжній системі первинними користувачами.

2.2. Посередники в платіжній системі.

Підвищення конкуренції банків на ринку надання розрахункових послуг. Функції банків у платіжній системі залежно від їх ролі у процесі

виконання платежу. Теоретичний розподіл функцій між банками-емітентами карток і банками-еквайрами. Поняття еквайрингу. Схема розрахунків з використанням платіжних карток. Доходи і витрати комерційних банків за картковими операціями.

2.3. Спеціалізовані посередники в платіжній системі.

Функціональні стадії процесу міжбанківського переказу. Роль у платіжній системі клірингових або розрахункових палат. Функції агента з розрахунків. Основи діяльності асоціацій банківських пластикових карток.

2.4. Функції Центрального банку в платіжній системі

Центральні банки як гаранті фінансової стабільності держави, ефективного функціонування грошових ринків, довіри до національної валюти країни. Центральний банк як користувач, учасник і надавач послуг в платіжній системі.

Тема 3. Технологічна інфраструктура платіжних систем

3.1. Системи розрахунків на валовій та чистій основах

Методи організації розрахунків між банками. Сутність розрахунків за принципом клірингу. Поняття та призначення автоматизованих розрахункових палат. Механізм розрахунку чистої позиції учасника клірингу. Необхідність розробки, основні характеристики експлуатації та сутність систем розрахунків на валовій основі в режимі реального часу. Основні відмінності механізмів розрахунків на валовій і чистій основах.

3.2. Засоби обробки та передачі інформації в платіжних системах

Основні етапи обробки інформації в електронному платіжному циклі. Апаратні засоби програмного забезпечення. Поняття системного та прикладного програмного забезпечення. Засоби передачі даних в платіжних системах.

3.3. Розрахунки за допомогою банкоматів

Умови розповсюдження банкоматів у світі. Стандартні операції, що виконують банкомати. Режими роботи банкоматів. Компоненти системи електронних платіжних терміналів.

Тема 4. Безпека платіжних систем

4.1. Основні поняття інформаційної безпеки

Підходи до визначення безпеки платіжних систем. Поняття конфіденційності інформації, цілісності, доступності компонентів і ресурсів системи, надійності роботи системи. Формування системи

зовнішньої та внутрішньої безпеки. Сутність та формування системи захисту інформації в платіжній системі. Основні загрози безпеці та механізми захисту платіжних систем.

4.2. Криптографічний захист інформації і системи розподілу ключів

Захист інформації за рахунок її криптографічного перетворення. Загальні та спеціальні криптографічні алгоритми. Основні методи розподілу ключів між учасниками платіжної системи.

4.3. Заходи щодо захисту інформації в платіжних системах

Розробка правових, морально-етичних, фізичних, технічних та адміністративних заходів протидії можливим загрозам в платіжній системі. Необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців у цій сфері.

Змістовий модуль 2

Зарубіжні платіжні системи. Становлення та розвиток електронних розрахунків в Україні.

Тема 5. Зарубіжні платіжні системи

5.1. Платіжні системи США

Основи функціонування та операції системи переказу грошових коштів і цінних паперів Федеральної резервної системи (ФРС) США Fedwire. Політика ФРС у галузі контролю над ризиками платіжної системи. Технологія здійснення операцій в системі міжбанківських клірингових розрахунків США CHIPS. Шляхи обмеження кредитного ризику в CHIPS. Чековий кліринг у розрахункових палатах США.

5.2. Платіжні системи Великобританії

Основи функціонування та операції автоматизованої системи клірингових розрахунків Великобританії CHAPS. Правила роботи системи CHAPS, заходи контролювання міжбанківського ризику, тарифна політика банку Англії. Діяльність платіжної системи Великобританії BACS.

5.3. Платіжна система Швейцарії

Основи функціонування та операції швейцарської міжбанківської клірингової системи SIC. Регламентація виплат відшкодувань,

розрахунків за платежами, обробки платіжних документів в системі, встановлення цін за використання SIC.

5.4. Порівняльний аналіз зарубіжних платіжних систем.

Типові моделі систем залежно від оператора системи, виду розрахунків і кредитних механізмів. Порівняння ефективності та ризикованості системи переказу великих сум в сукупності платіжних механізмів.

5.5. Товариство міжнародних міжбанківських фінансових телекомунікацій S.W.I.F.T.

Основи організації, мета створення, умови членства та використання засобів S.W.I.F.T. Основні напрямки діяльності товариства. Вплив стандартів S.W.I.F.T. на банківську справу різних країн. Удосконалення S.W.I.F.T. за рахунок більш ефективної системи передачі банківської інформації. Технологія процесу передачі повідомлень від одного користувача до другого мережею S.W.I.F.T.

5.6. Система міжнародних автоматизованих розрахунків TARGET.

Основне призначення та фундаментальні принципи роботи системи TARGET. Необхідні умови членства в системі.

Тема 6. Електронні міжбанківські розрахунки в Україні

6.1. Історія електронних міжбанківських розрахунків в Україні.

Етапи реорганізації банківської системи та міжбанківських розрахунків в Україні. Розробка системи електронних платежів (СЕП) НБУ та її поступове вдосконалення. Поняття та режим роботи шлюзових банків. Впровадження НБУ системи термінових переказів (СТП). Компоненти платіжної системи України. Характеристика діяльності СЕП і СТП на сучасному етапі розвитку національної банківської системи.

6.2. Основи здійснення міжбанківських розрахунків.

Схема реалізації кореспондентських відносин між банківськими установами в Україні. Основи здійснення електронних міжбанківських розрахунків. Внутрішньобанківські, внутрішньосистемні та міжбанківські електронні платіжні документи. Організаційна структура здійснення міжбанківських розрахунків в Україні, завдання кожного з функціональних рівнів. Поняття технічного рахунку банківської установи у СЕП.

6.3. Система термінових переказів

Необхідність створення національної системи типу RTGS як невід'ємної складової Системи електронних міжбанківських переказів НБУ. Технологія роботи із СТП. Вдосконалена архітектура системи електрон-них міжбанківських розрахунків в Україні

Тема 7. Система електронних платежів Національного банку України

7.1. Завдання та функції СЕП НБУ.

Мета створення, завдання, функції та операції СЕП НБУ. Перелік основних кількісних і якісних показників роботи системи, фактори, що впливають на ці показники.

7.2. Технологія розрахунків у СЕП.

Програмно-технічні комплекси обслуговування кожного структурного рівня СЕП. Функції Центральної розрахункової палати, регіональних розрахункових палат та банків у СЕП. Формування та обробка пакетів платіжних документів у програмному комплексі «Операційний день банку» (ОДБ). Технологія обміну файлами в платіжній системі, типи файлів, квітування файлів. Поняття реального та нічного коррахунку банку. Мультивалютний режим функціонування СЕП. Передача файлів засобами електронної пошти НБУ. Процедура початку та завершення банківського дня в СЕП.

7.3. Моделі обслуговування консолідованого коррахунку

Розробка та впровадження розрахунків за допомогою моделей обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку. Основи розрахунків за вісьма моделями. Інформаційна модель. Критерії вибору учасниками платіжної системи моделі обслуговування.

Тема 8. Система масових електронних платежів та їх розбудова в Україні

8.1. Виникнення пластикових карток та розвиток систем масових електронних платежів.

Еволюція розвитку карткового бізнесу у світі. Поява пластикових грошей на радянському ринку. Сучасний стан розрахунків за допомогою пластикових карток в Україні. Лідери українського карткового бізнесу.

8.2. Розрахунки за допомогою національної системи масових електронних платежів.

Загальна структура та види карток Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП). Основні напрямки розрахунків банківськими пластиковими картками в Україні. Операції з використанням національних платіжних карток.

8.3. Платіжна система УкрКарт.

Склад платіжної системи УкрКарт, види пластикових карток, що застосовуються. Система обміну інформацією між учасниками платіжної системи УкрКарт. Переваги перед іншими платіжними системами.

8.4. Створення єдиної національної системи банківських карток

Шляхи інтеграції українських банків до світової системи банківських послуг. Перспективи створення проекту одночасної роботи емітованої банком країни платіжної картки як у межах країни за технологією національних платіжних інструментів, так і за технологією однієї з міжнародних платіжних систем.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання
Змістовий модуль 1	
Основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн	
<i>Тема 1.</i> Загальна концепція платіжної системи	Семінарське заняття за темами: "Базові принципи функціонування платіжних систем"; "Види платіжних інструментів"; "Класифікація платіжних систем"
<i>Тема 2.</i> Учасники платіжних систем та їх функції	Семінар-дискусія з питань: "Первинні користувачі платіжної системи", "Посередники в платіжній системі"
<i>Тема 3.</i> Технологічна побудова платіжних систем	Семінарське заняття за темою: "Технологічна побудова платіжних систем": 1. Системи розрахунків на валовій та чистій основах 2. Засоби обробки та передачі інформації в платіжних системах.
<i>Тема 4.</i> Безпека платіжних систем	Семінар-дискусія за питаннями: "Криптографічний захист інформації і системи розподілу ключів"; «Заходи щодо захисту інформації в платіжних системах»
Змістовий модуль 2. Зарубіжні платіжні системи. Становлення та розвиток електронних розрахунків в Україні	
<i>Тема 5.</i> Зарубіжні платіжні системи	Семінар-дискусія за питаннями: 1. Порівняльний аналіз платіжних систем США, Великобританії та Швейцарії 2. Товариство міжнародних міжбанківських фінансових телекомунікацій S.W.I.F.T. . 3. Система міжнародних автоматизованих розрахунків TARGET.
<i>Тема 6.</i> Електроні міжбанківські розрахунки в Україні	Семінарське заняття за питаннями: 1. Основні етапи становлення та розвитку платіжної системи в Україні. 2. Призначення системи термінових переказів (СТП), її архітектура та умови інтеграції в СЕП НБУ.
<i>Тема 7.</i> Система електронних платежів Національного банку України	Семінар-дискусія за питаннями: "Технологія обміну платіжними документами та квитанціями в СЕП", "Визначити оптимальну модель обслуговування банків в СЕП та схему проходження платежу для кожної з обраних моделей"
<i>Тема 8.</i> Системи масових електронних платежів та їх розбудова в Україні	Семінарське заняття за програмними питаннями теми: 1. Загальна структура та організація розрахунків в НСМЕП. 2. Структура платіжної системи УкрКарт, функціональні підрозділи, її конкурентні переваги.

4. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Перелік тем практичних занять

Назва змістового модуля	Теми практичних занять (за модулями)
<i>Змістовий модуль 1.</i> Теоретичні основи функціонування платіжної системи	<i>Завдання 1.</i> Обґрунтування вибору інструментів безготівкових розрахунків
	<i>Завдання 2.</i> Порівняння дебетових і кредитових інструментів, їх відмінні риси; навести приклади.
	<i>Завдання 3.</i> Визначення лімітів за чековими книжками.
	<i>Колоквіум</i> за змістовим модулем 1: "Засади функціонування платіжної системи"
<i>Змістовий модуль 2.</i> Зарубіжні платіжні системи. Становлення та розвиток електронних розрахунків в Україні	<i>Завдання 4.</i> Визначення кредитних лімітів та результатів за операціями клієнтів.
	<i>Завдання 5.</i> Змодельювати дії сторін щодо вступу нового клієнту до НСМЕР. Перелічити необхідні документи.
	<i>Завдання 6.</i> Змодельювати схему проходження міжнародного платежу в системі S.W.I.F.T.
	<i>Завдання 7.</i> Змодельювати схеми проходження платежів для кожної з моделей обслуговування в СЕР НБУ.
	<i>Завдання 8.</i> Визначення чистої позиції банку в кінці робочого дня.
	<i>Колоквіум</i> за змістовим модулем 2: "Зарубіжні та національні платіжні системи"

5. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань та формування практичних навичок з навчальної дисципліни, наведені в табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Форми контролю СРС
1	2	4
Змістовий модуль 1		
Основи функціонування грошово-кредитних систем різних країн		
<i>Тема 1.</i> Загальна концепція платіжної системи	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарських занять: «Види платіжних інструментів, їх сутність, механізм використання»; Визначити негативні і позитивні сторони безготівкових розрахунків. Підготовка есе	Презентація результатів
<i>Тема 2.</i> Учасники платіжних систем та їх функції	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарських занять: Первинні користувачі платіжної системи, їхні вимоги до посередника розрахунків. Розвиток еквайрингової діяльності в Україні. Основи функціонування процесингових центрів.	Захист есе
<i>Тема 3.</i> Технологічна побудова платіжних систем	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарських занять. Програмне забезпечення СЕП НБУ. Протоколи обміну інформацією в СЕП. Переваги та недоліки встановлення банкоматів.	Експрес контрольна робота за темами 1, 2
<i>Тема 4.</i> Безпека платіжних систем	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарських занять. Умови членства банківських установ у платіжних системах. Механізми надання кредитів Центральними банками для покриття від'ємної позиції. Апаратні та програмні засоби захисту інформації.	Презентація результатів. Колоквіум за модулем 1.

Змістовий модуль 2. Зарубіжні платіжні системи. Становлення та розвиток електронних розрахунків в Україні		
<i>Тема 5.</i> Зарубіжні платіжні системи	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять. Критерії ефективної роботи платіжних систем. Механізм роботи інтернет-банків. Розрахунки за допомогою «електронного гаманця».	Презентація результатів. Захист есе
<i>Тема 6.</i> Електроні міжбанківські розрахунки в Україні	Організація мультивалютного режиму функціонування платіжної системи. Підготовка до поточної контрольної роботи. Вирішення практичних завдань	Експрес контрольна робота за темами 5, 6
<i>Тема 7.</i> Система електронних платежів Національного банку України	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять. Необхідність впровадження СЕП-2. Використання електронної пошти при безготівкових розрахунках. Схематичне зображення механізмів розрахунку за різними моделями обслуговування консолідованого коррахунку. Підготовка до колоквіуму за змістовним модулем 2	Презентація результатів
<i>Тема 8.</i> Системи масових електронних платежів та їх розбудова в Україні	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять. Фактори розвитку приватних систем масових електронних платежів в Україні. Види карток, що використовуються в національних внутрішньобанківських платіжних системах	Презентація результатів. Колоквіум за модулем 2.

7. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, банки візуального супроводу (табл. 7.1 і 7.2).

Таблиця 7.1

**Розподіл форм та методів активізації процесу навчання
за темами навчальної дисципліни (лекційні заняття)**

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
<i>Тема 1.</i> Загальна концепція платіжної системи	Міні-лекція, спрямована на комплексне засвоєння концептуальних положень функціонування платіжних систем; банки візуального супроводу
<i>Тема 2.</i> Учасники платіжних систем та їх функції	Проблемна лекція з питань формування клієнтської бази банку; банки візуального супроводу.
<i>Тема 4.</i> Безпека платіжних систем	Проблемна лекція щодо стану національної інформаційної безпеки; банки візуального супроводу.
<i>Тема 5.</i> Зарубіжні платіжні системи	Міні-лекція щодо здійснення порівняльного аналізу зарубіжних платіжних систем, банки візуального супроводу
<i>Тема 6.</i> Електроні міжбанківські розрахунки в Україні	Проблемна-лекція з питань розвитку системи термінових переказів; банки візуального супроводу
<i>Тема 8.</i> Системи масових електронних платежів та їх розбудова в Україні	Проблемна лекція щодо ефективності роботи національних систем масових електронних платежів.

Таблиця 7.2

**Використання методик активізації процесу навчання
(семінарські та практичні заняття)**

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
<i>Тема 1.</i> Загальна концепція платіжної системи	Робота в малих групах при розв'язуванні кросвордів, які спрямовані на повторення основних понять та матеріалу, що є необхідним для вивчення дисципліни. <i>Завдання 1</i>	Робота в малих групах
<i>Тема 2.</i> Учасники платіжних систем та	Семінарське заняття з питань: "Первинні користувачі платіжної	Семінар-дискусія, робота в малих групах,

їх функції	системи", "Посередники в платіжній системі" та презентація студентам есе за визначеними темами. Мозкова атака щодо визначення факторів впливу на вибір фізичними та юридичними особами посередників в платіжній системі. <i>Завдання 2</i>	мозкові атаки, презентації
<i>Тема 3.</i> Технологічна побудова платіжних систем	Організація семінарського заняття за темою: "Технологічна побудова платіжних систем". Кейс «Визначення чистої позиції банків в кінці банківського дня за результатами розрахунків за принципами багатостороннього та двостороннього клірингу» Робота в малих групах при визначення переваг та недоліків кожної з існуючих узагальнюючих моделей систем переказу великих сум платежів. <i>Завдання 3</i>	Робота в малих групах, кейс-метод, презентації
<i>Тема 4.</i> Безпека платіжних систем	Організація семінарського заняття за питаннями: "Криптографічний захист інформації і системи розподілу ключів"; «Заходи щодо захисту інформації в платіжних системах». <i>Завдання 4</i>	Семінар-дискусія, презентація
<i>Тема 5.</i> Зарубіжні платіжні системи	Організація семінарського заняття за питаннями: 1. Порівняльний аналіз платіжних систем США, Великобританії та Швейцарії 2. Товариство міжнародних міжбанківських фінансових телекомунікацій S.W.I.F.T. . 3. Система міжнародних автоматизованих розрахунків TARGET. Робота в малих групах при визначенні критеріїв ефективності роботи платіжних систем, визначенні ефективності платіжних систем, в яких використовуються різні види розрахунків та кредитні механізми. <i>Завдання 5</i>	Семінар-дискусія, робота в малих групах, презентації

Тема 6. Електронні міжбанківські розрахунки в Україні	Організація семінарського заняття за питаннями: 1. Основні етапи становлення та розвитку платіжної системи в Україні. 2. Призначення системи термінових переказів (СТП), її архітектура та умови інтеграції в СЕП НБУ. <i>Завдання 6</i>	Семінар-дискусія
Тема 7. Система електронних платежів Національного банку України	Організація семінарського заняття за питаннями: "Технологія обміну платіжними документами та квитанціями в СЕП", "Визначити оптимальну модель обслуговування банків в СЕП та схему проходження платежу для кожної з обраних моделей". Мозкова атака щодо визначення для банківської установи найбільш привабливої моделі обслуговування консолідованого коррахунку. Кейс «Формування Z файлу банку», «Визначення основних показників роботи СЕП України». <i>Завдання 7</i>	Семінар-дискусія; мозкові атаки; кейс-метод; презентація
Тема 8. Системи масових електронних платежів та їх розбудова в Україні	Мозкова атака щодо визначення можливих шляхів інтеграції національних банків на світовий ринок банківських послуг. <i>Завдання 8</i>	Мозкові атаки, презентації

8. Рекомендована література

8.1. Основна

1. Ковальчук Т.Т. Сучасні платіжні системи : [монографія] / Т. Т. Ковальчук, В. С. Лук'янов. - К. : Знання, 2010. - 190 с.
2. Пиріг С.О. Платіжні системи : навч. посіб. / С.О. Пиріг. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
3. Полтавська Є. О. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Платіжні системи» для студентів спеціальності 8.050105 усіх форм навчання. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. – 128 с.
4. Чайковський Я.І. Платіжні системи: навч. Посіб. / Я.І. Чайковський. – Тернопіль: Карт-бланш, 2006. – 210 с.

